

Adolf Rothe
1832–1903

Urodził się w Zgierzu. Szkołę średnią rozpoczął w niedalekiej Łodzi, potem kontynuował naukę w gimnazjum realnym w Warszawie. Studia odbył w Akademii Medyko-Chirurgicznej w Petersburgu. Po ukończeniu studiów w 1859 r. pracował jako ordynator szpitala dla robotników, przygotowując równocześnie rozprawę doktorską. Po przedstawieniu pracy na temat zwyrodnienia skrobiowatego otrzymał w roku 1861 doktorat.

W 1862 r. podjął obowiązki naczelnego lekarza szpitala miejskiego w Kamieńcu Podolskim. W tym okresie rozpoczęło się jego zainteresowanie psychiatrią. Na oddziale chorych psychicznie szpitala, w którym był lekarzem, wprowadził nowoczesne metody postępowania: zniósł krepowanie chorych, leczył poprzez pracę. Napisał wówczas także krótki rys historii psychiatrii. Na Podolu zaangażował się w działalność tamtejszego towarzystwa lekarzy, starającego się o poprawę stanu higieny i ochronę zdrowia miejscowej ludności.

W 35 roku życia został powołany na stanowisko naczelnego lekarza najstarszego w Warszawie szpitala dla psychicznie chorych im. św. Jana Bożego. Rothe pełnił tę funkcję przez lat 21, zarządzając równocześnie oddziałem dla chorych psychicznie kobiet przy szpitalu Dzieciątka Jezus i sprawując przez czas dłuższy opiekę społeczną nad dwoma sierocińcami i domem starców. Rothe rozpoczął swoją działalność w okresie, gdy psychiatria polska miała jeszcze nielicznych przedstawicieli, gdy spojrzenie na chorych psychicznie, ich traktowanie pozostawiało wiele do życzenia. Postawił sobie za cel walkę z negatywnymi postawami społecznymi wobec chorób psychicznych oraz szerzenie najnowszych poglądów na leczenie i pielęgnowanie chorych. Podkreślał, że choroby umysłowe nie mają nic wspólnego ani z wpływem duchów, ani czarów, ani nie są efektem grzechu. Należą do cierpień somatycznych organizmu. Uważał, że przyczyny wywołujące obłąkanie są takie same jak innych chorób a zmian chorobowych należy szukać w układzie nerwowym. Duże znaczenie w etiologii chorób psychicznych przypisywał dziedziczności i wychowaniu.

We wspomnieniu zamieszczonym bezpośrednio po śmierci Rothe'go, Ludwik Dydyński zauważył, że „nie wniósł [on] do skarbnicy wiedzy ogólnoludzkiej ważnych i nowych przyczynków”, ale przekazując wiedzę zdobytą przez innych oraz „szeregiem prac oryginalnych, przyczynił się do rozbudzenia u nas ruchu naukowego w tej dziedzinie”. Napisany przez Rothe'go podręcznik psychiatrii z roku 1885 już pod koniec życia autora uważany był za przestarzały, choć opierał się on na pracach znanych ówczesnie psychiatrów klinicyistów, takich jak Wilhelm Griesinger czy Richard F. von Krafft-Ebing.

Jako jeden z pierwszych, Rothe docenił znaczenie opieki poszpitalnej nad chorymi psychicznie. W 1885 r. w swoim podręczniku psychiatrii pisał, że niewłaściwe postępowanie z chorymi po opuszczeniu zakładu jest odpowiedzialne w ok. 25% za nawrót choroby. Postulował zatem utworzenie odpowiedniej instytucji społecznej, zajmującej się losem osób, które opuszczają zakład, głównie tymi chorymi, którzy nie mają środków na dalsze leczenie, czy też warunków do samodzielnego utrzymania się. Jej zadaniem byłoby wyszukiwanie stałego zajęcia, udzielanie zapomóg.

Rothe nieustannie zwracał uwagę na niedostateczną ilość łóżek dla psychicznie chorych, zarówno w Królestwie, jak i w całej Rosji i zaangażował się w prace Komisji Rządowej, której zadaniem było sporządzenie projektów reorganizacji zakładów psychiatrycznych. W związku z tym w roku 1868 r. wraz z architektem Tuenellem, odbył czteromiesięczną

podróż po krajach Europy Zachodniej, w czasie której zwiedził 60 zakładów psychiatrycznych. Efektem podróży była publikacja *O pielęgnowaniu obłąkanych i urządzaniu dla nich zakładów*, w której optował za zamkniętymi zakładami, odpowiadającymi, jego zdaniem, wszystkim wymaganiom „ludzkości i nauki”. Władze w Petersburgu uznały projekty (i opracowane kosztorysy) za zbyt kosztowne i tylko część projektów doczekała się realizacji przy budowie szpitala w Tworkach 15 lat później.

Istotną rolę w zrozumieniu spraw zdrowotnych przyznawał Rothe statystyce. Jeszcze w okresie pobytu w Kamieńcu Podolskim wydał *Materiały do topografii i higieny Guberni Podolskiej*. Później, w Warszawie, regularnie przez lat 13, drukował sprawozdania z czynności lekarskich, a zebrany materiał zestawiał w oddzielnych tablicach. Uwzględnił różne czynniki: przypuszczalną etiologię, zatrudnienie chorych, stopień wykształcenia, wiek, czas pobytu w szpitalu. Efektem jego zainteresowań statystyką były również opracowania teoretyczne, m.in. na temat związku alkoholizmu z chorobami psychicznymi.

Największe jednak i trwale znaczenie zachowały prace Rothe'go pisane niejako na marginesie jego aktywnej pracy zawodowej, prace odnoszące się do jego pozalekarskich, humanistycznych zainteresowań. Jest to przede wszystkim ponad dwustu stronicowy, znakomicie udokumentowany *Rys dziejów psychiatrii w Polsce*, zawierający pełną, krytyczną bibliografię prac mających odniesienie do psychiatrii od Macieja z Miechowa (Miechowity) z początku XVI wieku, aż po rok wydania pracy, tj. 1892. Szczególnie interesował Rothe'go stosunek społeczeństwa do chorych psychicznie; zwracał uwagę na występujące w tej kwestii zmiany, na długą drogę od traktowania chorych jako opanowanych przez nieczyste siły, co nieraz prowadziło do procesów o czary, aż do uznania chorego „nawet najbardziej na umyśle upośledzonego”, za pełnoprawną osobę, której należy okazać pomoc.

Interesująca Rothe'go sprawa stosunku do psychicznie chorych związana była bezpośrednio z ustawowo przyznanymi im prawami. W 1879 roku Rothe opublikował książkę z zakresu psychiatrii sądowej, która – rzecz godna uwagi – obejmuje zarówno teren Królestwa, jak znajdującą się pod zaborem austriackim, Galicji.

Do pogranicza psychiatrii i historii należą dwa studia psychologiczne; pierwsze, o carze Iwanie Groźnym, znanym z napadów szału, drugie, o szesnastowiecznym, włoskim poecie Torquato Tasso, autorze *Jerozolimy wyzwolonej*, który parę lat spędził w zakładzie dla psychicznie chorych. Do tej kategorii prac można też odnieść analizę Szekspirowskiego dramatu *Król Lear*, w której, zdaniem Rothe'go, genialny poeta na wiele wieków wyprzedził naukę psychiatrii znakomicie ukazując obraz rozstroju nerwowego. Również zdarzenia bieżące były przedmiotem refleksji Rothe'go, na co wskazuje praca *O wpływie wypadków w latach 1870–1871 na stan umysłowy mieszkańców Paryża*, opublikowana w roku 1873.

Rothe przez cały swój warszawski okres życia czynnie działał w Towarzystwie Lekarskim Warszawskim. Był przewodniczącym jego sekcji psychiatrycznej, aż do chwili jej rozwiązania, wygłaszał prelekcje, w wydawanym przez Towarzystwo *Pamiętniku* publikował znaczną część swoich prac. Współpracował z *Allgemeine Zeitschrift für Psychiatrie*, przekazując informacje o psychiatrii na ziemiach polskich. Rothe był członkiem Krakowskiego i Petersburskiego Towarzystw Psychiatrycznych. Zaliczyły go w poczet swoich członków także towarzystwa psychiatryczne w Niemczech i Włoszech, w Wiedniu i w Paryżu.

Pisarska spuścizna Rothe'go obejmuje ponad 70 prac pisanych w języku polskim, niemieckim, rosyjskim, a nawet włoskim, głównie z zakresu psychiatrii teoretycznej i praktycznej. Do końca życia Rothe pozostał aktywny. Śmierć nie pozwoliła mu dokończyć kolejnej pracy naukowej. Został pochowany na cmentarzu Ewangelicko-Augsburskim w Warszawie.